

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

PEDRO CRUZ VILLALÓN

12 päivänä joulukuuta 2013 (1)

Asia C-464/12

ATP PensionService A/S

vastaan

Skatteministeriet

(Ennakkoratkaisupyyntö – Østre Landsret (Tanska))

Arvonlisävero – Neuvoston direktiivin 77/388/ETY 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohta – Erityisten sijoitusrahastojen hallinnoinnin vapauttaminen arvonlisäverosta – Jäsenvaltioiden määrittelemien erityisten sijoitusrahastojen käsite – Ammatilliset eläkejärjestelmät – Maksuperusteiset eläkejärjestelmät

1. Unionin tuomioistuin on toistuvasti tarkastellut kuudennen direktiivin(2) 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdassa tarkoitettua erityisten sijoitusrahastojen hallinnoinnin arvonlisäverovapautusta.(3) Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimella on tilaisuus täsmentää erityisten sijoitusrahastojen käsitteestä antamaansa oikeuskäytäntöä ammatillisten eläkerahastojen yhteydessä. Käsiteltävässä asiassa herää myös kysymyksiä kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohdassa tarkoitettua talletus- ja käyttötilejä, maksuja tai tilisiirtoja koskevien liiketoimien verovapautuksesta sekä siitä, mikä on erityisten sijoitusrahastojen hallinnointia.

2. Ennakkoratkaisukysymykset liittyvät ATP PensionService A/S:n (jäljempänä ATP) ja Tanskan veroministeriön (jäljempänä Skatteministeriet) väliseen oikeusriitaan ATP:n palvelujen arvonlisäverokohtelusta. ATP tarjoaa palveluja ammatillisille eläkerahastoille.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Euroopan unionin lainsäädäntö

3. Kuudennen direktiivin 2 artiklan mukaan arvonlisäveroa on kannettava verovelvollisen tässä ominaisuudessaan maan alueella suorittamasta vastikkeellisesta palvelujen suorituksesta.

4. Kuudennen direktiivin 13 artikla sisältää säännöksiä arvonlisäverovapautuksista. Niistä kaksi eli 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 ja 6 alakohta ovat merkityksellisiä käsiteltävässä asiassa. Niissä todetaan seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on vapautettava verosta jäljempänä luetellut liiketoimet edellytyksillä, joita ne

asettavat vapautusten oikeaksi ja selkeäksi soveltamiseksi sekä veropetosten, veron kiertämisen ja muiden väärinkäytösten estämiseksi, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta yhteisön muiden säännösten soveltamista: – –

d) seuraavat liiketoimet: – –

3. liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä, maksuja, tilisiirtoja, saamisia, shekkejä ja muita siirrettäviä asiakirjoja, lukuun ottamatta saamisten perimistä; – –

6. jäsenvaltioiden määrittelemien erityisten sijoitusrahastojen hallinta [oikeammin hallinnointi].”

5. Kuudetta direktiiviä sovelletaan käsiteltävän asian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan. On kuitenkin mainittava, että edellä lainatut säännökset on toistettu ilman käsiteltävän asian kannalta merkityksellisiä muutoksia neuvoston direktiivin 2006/112/EY(4) 2 artiklan 1 kohdan c alakohdassa sekä 135 artiklan 1 kohdan d ja g alakohdassa.

B Kansallinen lainsäädäntö

6. Edellä mainitut unionin oikeuden säännökset on pantu täytäntöön Tanskan arvonlisäverolain (momsloven) 13 §:n 1 momentin 11 kohdan c ja f alakohdassa. Kyseisessä pykälässä säädetään seuraavaa:

”Seuraavat tavarat ja palvelut on vapautettu verosta: – –

11. seuraavat rahoitukseen liittyvät toimet: – –

c) liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat varojen talletusta, käyttötilejä, maksuja, tilisiirtoja, saamisia, sekkejä ja muita siirrettäviä asiakirjoja, lukuun ottamatta saamisten perimistä; – –

f) erityisten sijoitusrahastojen hallinnointi.”

7. Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, useita näistä käsitteistä on tulkittu hallinnollisissa ohjeissa (juridiske vejledning).(5)

II Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

8. ATP tarjoaa palveluja eläkerahastoille (eläkekassoille). Sen suurin asiakas PensionDanmark on ammatillinen eläkekassa (pensionskasse), joka hallinnoi työmarkkinaosapuolten sopimuksiin ja yrityskohtaisiin sopimuksiin perustuvia ammatillisia eläkejärjestelmiä.

9. Ammatilliset eläkejärjestelmät ovat olennainen osa Tanskan eläkejärjestelmää. Järjestelmä jakautuu kolmeen osaan: verovaroin rahoitettuun julkiseen eläkejärjestelmään, ammatilliseen eläkejärjestelmään ja vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen.(6)

10. Tanskan ammatilliset eläkejärjestelmät, jotka ovat ATP:n toiminnan vuoksi käsiteltävän asian ytimessä, ovat yleensä maksuperusteisia ja niitä tarjotaan työsuhteen perusteella. Työnantaja suorittaa kiinteän maksun eläkejärjestelmää ylläpitävälle laitokselle (yleensä eläkekassa) kustakin työntekijästään,(7) joka voi suorittaa lisämaksuja niin halutessaan.(8) Eläkejärjestelmään suoritettavat maksut ovat Tanskan tuloverolain mukaan verovähennyskelpoisia tiettyyn määrään saakka. Saatavan eläkkeen suuruus määräytyy järjestelmään eläkemaksuina kertyneen rahan ja eläkerahaston sijoitusten tuoton (joista on vähennetty kustannukset) mukaan. Eläkettä maksetaan yleensä kolmentyyppisten (verollisten) maksujen yhdistelmänä, kun

etuudensaajalle syntyy oikeus eläkemaksuun: koko loppuelämän ajan erissä maksettava eläke (elinkorkovakuutus), tietyllä ajanjaksolla erissä maksettava eläke ja kertasuorituksena maksettava eläkekorvaus. Ammatillisen eläkejärjestelmän yksityiskohdista päätetään yksittäisiä työnantajia ja palkansaajia edustavien työnantajajärjestöjen ja ammattiliittojen välillä tehdyssä sopimuksessa.(9)

11. ATP ei osallistu eläkemaksujen sijoittamiseen (siitä vastaavat eläkerahastot), mutta se tarjoaa eläkerahastoille kolmentyyppisiä palveluja. ATP tarjoaa ensinnäkin palveluja, jotka liittyvät järjestelmän eli ATP:n tarjoamien palvelujen tuottamiseen käytetyn järjestelmäalustan ylläpitoon ja kehittämiseen. Toiseksi se hoitaa hallinnollisia tehtäviä eli neuvoo erityisesti työnantajia ja palkansaajia eläkejärjestelmiin liittyvissä asioissa. Kolmanneksi ATP tarjoaa eläkemaksujen suorittamista ja eläkkeiden maksamista koskevia palveluja.

12. Viimeksi mainittuja palveluja voidaan kuvata seuraavasti. Työnantaja maksaa säännöllisesti eläkemaksut, jotka sen on maksettava ammatilliseen eläkejärjestelmään kaikista työntekijöistään, yhtenä kokonaissummana eläkerahaston pankkitilille. ATP avaa kullekin yksittäiselle eläkeasiakkaalle oman tilin(10) työnantajalta saamiensa tietojen perusteella. Se jakaa työnantajan maksaman kokonaissumman näille tileille kollektiivisen tai yrityskohtaisen sopimuksen määräysten mukaisesti. Eläkeasiakas voi tutustua internetsivuston kautta eläketilinsä tilanteeseen, jota ATP päivittää säännöllisesti. Kun eläke tulee maksettavaksi, ATP käynnistää nostotapahtumat antamalla rahalaitokselle ohjeen tietyn summan maksamisesta eläkeasiakkaalle.

13. ATP peri 30.6.2002 saakka palveluistaan arvonlisäveroa. Asiassa Sparekassernes Datacenter (SDC) annetun tuomion(11) johdosta ATP kuitenkin muutti mieltään ja katsoi, että eläkemaksuihin ja eläkkeiden maksamiseen liittyvien palvelujen pitäisi olla kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohdan nojalla vapautettu arvonlisäverosta. Se ilmoitti 26.6.2002 näkemyksestään Tanskan verohallinnolle. Tanskan verohallinto päätti, että ATP:n tarjoamat eläkkeiden maksamiseen liittyvät palvelut olivat arvonlisäverottomia mutta vapautusta ei voitu soveltaa useimpiin eläkemaksujen suorittamista koskeviin palveluihin, joita ovat eläkemaksujen suorittamiseen velvollisten työnantajien kirjaaminen; yksittäisten tilien avaaminen; välineiden tarjoaminen työnantajien suorittamien eläkemaksujen käsittelyä varten, jotta kaikki maksut voidaan maksaa eläkerahaston tilille verkkopalvelun tai maksukortin avulla; työnantajien toimittamien selvitysten vastaanotto ja kirjaaminen eläkemaksujen kokonaissumman erittelemiseksi työntekijäkohtaisesti; eläkemaksujen kirjaaminen yksittäisille tileille ja tilien päivitys; puuttuvien maksujen kirjaaminen; tiedottaminen eläkeasiakkaille maksetuista maksuista ja tiliotteiden lähettäminen. Landsskatteretten (Tanskan verotuomioistuimien) vahvisti 13.5.2009 tekemässään päätöksessä Skatteministerietin kannan.

14. ATP riitautti tuomioistuimen ratkaisun Retten i Hillerøddissä (Hillerødin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien), joka siirsi asian Østre Landsretin käsiteltäväksi, koska asia oli yleisesti merkityksellinen. ATP väittää, että palvelut, jotka katsottiin arvonlisäveron alaisiksi, on vapautettava verosta, koska niissä on kyse Tanskan arvonlisäverolain 13 §:n 1 momentin 11 kohdan f alakohdassa, jolla pantiin täytäntöön kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohta, tarkoitetusta erityisten sijoitusrahastojen hallinnoinnista ja/tai Tanskan arvonlisäverolain 13 § 1 momentin 11 kohdan c alakohdassa, jolla pantiin täytäntöön kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohta, tarkoitetusta liiketoimesta, joka koskee varojen talletusta, käyttötilejä, maksuja tai tilisiirtoja. Skatteministerietin näkemyksen mukaan ATP:n palveluja ei ole vapautettu arvonlisäverosta.

III Ennakkoratkaisukysymykset ja menettely unionin tuomioistuimessa

15. Asianosaisia kuultuaan Østre Landsret päätti 8.10.2012 tekemällään välipäätöksellä esittää SEUT 267 artiklan nojalla Euroopan unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – 17.5.1977 annetun kuudennen neuvoston direktiivin 77/388/ETY 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohtaa tulkittava siten, että jos jäsenvaltio pitää ennakkoratkaisupyyntönsä 2 kohdassa ilmoitettuja laitoksia erityisinä sijoitusrahastoina, jäsenvaltioiden määrittelemien erityisten sijoitusrahastojen käsitteeseen on sisällytettävä käsiteltävässä asiassa tarkoitettun kaltaiset eläkekassat, joilla on seuraavia piirteitä:

- a) palkansaajalle (eläkeasiakkaalle) maksettava tuotto määräytyy eläkekassan sijoitusten tuoton mukaan,
- b) työnantajan ei ole maksettava lisämaksuja turvatakseen eläkeasiakkaalle tietyn tuoton,
- c) eläkekassa sijoittaa kertyneet varat kollektiivisesti riskejä hajauttaen,
- d) olennainen osa eläkekassaan suoritettavista maksuista määräytyy yksittäisiä palkansaajia ja työnantajia edustavien järjestöjen tekemien kollektiivisten sopimusten perusteella eikä yksittäisten palkansaajien päätösten perusteella,
- e) yksittäinen palkansaaja voi itsenäisesti päättää lisäeläkemaksujen maksamisesta eläkekassaan,
- f) itsenäiset ammatinharjoittajat, työnantajat ja johtajat voivat halutessaan maksaa eläkemaksuja eläkekassaan,
- g) etukäteen määritetty osuus kollektiivisessa sopimuksessa sovitusta palkansaajien eläkesäästöistä käytetään elinkorkovakuutukseen,
- h) eläkeasiakkaat maksavat eläkekassan kulut,
- i) eläkekassaan suoritettavat eläkemaksut ovat verovähennyskelpoisia kansallisessa tuloverotuksessa tiettyyn määrään asti,
- j) esimerkiksi rahalaitoksen tarjoamaan yksilölliseen eläkesäästöohjelmaan, jossa varat voidaan sijoittaa erityiseen sijoitusrahastoon, suoritettavat maksut ovat vähennyskelpoisia kansallisessa tuloverotuksessa samassa laajuudessa kuin edellä i kohdassa,
- k) edellä i kohdassa kuvatusta verovähennysoikeudesta vastineeksi saatava eläke on veronalaista tuloa, ja
- l) eläkesäästöt maksetaan asiakkaalle lähtökohtaisesti hänen tultuaan eläkeikään?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohtaa tulkittava siten, että käsiteltävän asian kohteena olevat palvelut (vrt. ennakkoratkaisupyyntönsä 1.2 kohta) sisältyvät hallinnon käsitteeseen?

3) Onko käsiteltävän asian kohteena olevan, eläkemaksujen ja eläkkeiden maksamista koskevan palvelun (vrt. ennakkoratkaisupyyntö 1.2 kohta) kaltaista palvelua pidettävä kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohdan perusteella yhtenä palvelukokonaisuutena vai useina erillisinä palveluina, joita on arvioitava erikseen?

4) Onko kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohtaa tulkittava siten, että siinä säädetty maksuja tai tilisiirtoja koskevien liiketoimien vapautus arvonlisäverosta koskee myös käsiteltävän asian kohteena olevan kaltaista eläkemaksujen ja eläkkeiden maksamiseen liittyvää palvelua (vrt. ennakkoratkaisupyyntö 1.2 kohta)?

5) Jos neljänteen kysymykseen vastataan kieltävästi, onko kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohtaa tulkittava siten, että siinä säädetty varojen talletusta tai käyttöilejä koskevien liiketoimien vapautus arvonlisäverosta koskee myös käsiteltävän asian kohteena olevan kaltaista eläkemaksujen ja eläkkeiden maksamiseen liittyvää palvelua (vrt. ennakkoratkaisupyyntö 1.2 kohta)?

16. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet ATP, Tanskan kuningaskunta ja komissio.

17. Nämä osapuolet ja Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta esittivät suulliset huomautuksensa 2.10.2013 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

A Alustavat huomautukset

18. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksiin sisältyy kolme erillistä aihetta: käsitteen ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot” sisältö ammatillisten eläkejärjestelmien asiayhteydessä (ensimmäinen kysymys), tällaisten rahastojen hallinnoinnin käsite (toinen kysymys) ja kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 3 alakohdan soveltaminen ATP:n tarjoaman kaltaisiin palveluihin (kolmannesta viidenteen kysymys).

19. Näitä kolmea aihetta koskeva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö on jo suhteellisen laaja.(12) Mielestäni se tarjoaa unionin tuomioistuimelle riittävän perustan toisen ja kolmannen aiheen tarkastelua varten. Näin ollen keskityn tarkastelussani ensimmäiseen aiheeseen eli käsitteen ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot” sisältöön; kyse on siis siitä, onko ammatillista eläkerahastoa, jollaiselle ATP tarjoaa palvelujaan, pidettävä erityisenä sijoitusrahastona (ja missä tapauksessa näin on). Tätä seikkaa on käsitelty viime aikoina kahdesti Wheels-tuomiossa ja edellä mainitussa asiassa PPG Holdings,(13) mutta ne molemmat eroavat huomattavasti käsiteltävästä asiasta.

20. Kysymys liittyy finanssipalvelujen (myös eläkepalvelujen) arvonlisävero-kohtelun erittäin monitahoiseen ja kiistanalaiseen aiheeseen. Kyseiset palvelut ovat monipuolistuneet huomattavasti,(14) mitä ei oteta riittävästi huomioon nykyisessä arvonlisäverodirektiivissä, etenkin sen finanssipalvelualan verovapautuksia koskevissa säännöksissä. Tämän vuoksi oikeusvarmuus on heikentynyt kyseisen alan toimijoiden keskuudessa ja jäsenvaltiot soveltavat kyseisiä vapautuksia hyvin eri tavoin.(15)

21. Komissio on ehdottanut sekä direktiiviä direktiivin 2006/112 muuttamisesta vakuutus- ja rahoituspalvelujen kohtelun osalta(16) että täytäntöönpanotoimenpiteitä vakuutus- ja rahoituspalvelujen kohtelussa koskevaa asetusta, joka sisältää määritelmät palvelujen verovapautuksen soveltamisalasta.(17) Molempia ehdotuksia valmisteltiin pitkään(18) ja samalla keskusteltiin myös eläkerahastoista ja niiden arvonlisävero-kohtelusta.(19) Uudistuksesta ei

kuitenkaan ole vielä päästy sopuun.(20) Komission istunnossa esittämien lausuntojen mukaan yksimielisyyttä ei myöskään ole vielä näköpiirissä. Olipa sovellettavan lainsäädännön muutospyrkimysten tilanne tällä hetkellä mikä tahansa, unionin tuomioistuimen on kuitenkin ratkaistava asia kyseisten tosiseikkojen tapahtuma-aikaan voimassa olleen lainsäädännön perusteella.

22. Esitän tarkasteluni aluksi yhteenvedon ennakkoratkaisumenettelyyn osallistuneiden osapuolten lausumista. Tämän jälkeen kuvaan käsitteen ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot” tulkintaa oikeuskäytännössä tähän mennessä. Lopuksi tarkastelen oikeuskäytännön vaikutuksia ammatillisten eläkerahastojen kannalta.

B Unionin tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

23. Tanskan hallituksen mielestä kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdassa tarkoitetun erityisten sijoitusrahastojen käsitteen määrittely kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan, ja ne voivat jättää ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvaaman kaltaiset eläkerahastot sen ulkopuolelle.

24. Tanskan hallituksen mukaan jäsenvaltioiden on helpotettava sijoittamista erityisiin sijoitusrahastoihin ja noudatettava verotuksen neutraalisuuden periaatetta erityisten sijoitusrahastojen kanssa kilpailevista rahastoista kannettavan arvonlisäveron yhteydessä. Sen mielestä käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat rahastot eroavat erityisistä sijoitusrahastoista riittävästi, jotta niihin voidaan perustellusti soveltaa erilaista kohtelua: maksut maksaa työnantaja, rahastojen tarkoituksena on kerryttää eläkettä rahan säästämisen sijasta, ne tarjoavat myös vakuutuksia, kuten henkivakuutusta ja työkyvyttömyysvakuutusta,(21) etuudensaajan kuolemantapauksessa tämän perilliset eivät saa oikeutta eläkkeiden maksuun (osittain tai kokonaan) ja eläkemaksut on yleensä vapautettu tuloverosta. Tanskan hallituksen mukaan maksuja maksava työnantaja ei tee varsinaisia sijoituksia vaan suorittaa maksuja, koska se on velvollinen tekemään niin eläkejärjestelmän perustavan kollektiivisen sopimuksen nojalla.

25. ATP:n mielestä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvaaman kaltaiset eläkerahastot kuuluvat kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdan soveltamisalaan ja ne on näin ollen vapautettu arvonlisäverosta. ATP väittää, että vaikka jäsenvaltiot voivat tietyssä määrin päättää itse erityisten sijoitusrahastojen määritelmästä, niiden on noudatettava verovapautuksen tavoitteita ja verotuksen neutraalisuuden periaatetta. Käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan arvonlisäverovapautuksen tarkoituksena on antaa yksityisille mahdollisuus sijoittaa säästöjään yhteisesti ja hajauttaa riskejä arvonlisäverottomasti. ATP:n mukaan käsiteltävänä olevilla eläkejärjestelmillä on nämä samat tavoitteet. Pelkästään se, että eläkejärjestelmien erityistavoitteena on eläkkeen rahoittaminen, ei oikeuta erilaiseen kohteluun.

26. ATP:n mielestä verotuksen neutraalisuuden periaate tukee sen kantaa, sillä muut erityiset sijoitusrahastot kilpailevat eläkerahastojen kanssa. Jos työntekijän varsinaisesta palkasta pidätettyjä eläkemaksuja ei suoritettaisi rahastoon, työntekijän olisi säästettävä rahat jollakin toisella tavalla. Kilpailuasetelma käy erityisen selvästi ilmi lisämaksujen tai sellaisten henkilöiden maksamien maksujen osalta, joita ammatilliset eläkejärjestelmät eivät alun perin kata. ATP:n mielestä merkitystä ei ole sillä, että osa eläkerahaston tuotosta maksetaan elinkorkona eli annuiteettina,(22) koska annuiteetti voidaan ostaa kertasuorituksella. Merkitystä ei ATP:n mukaan ole myöskään sillä, että eläkerahastoon suoritettavat maksut voidaan vähentää verotuksessa ja että eläkerahastoihin sisältyy yleensä vakuutusosa. Se väittää vielä, ettei merkitystä ole myöskään sillä, että ammatillisista eläkerahastoista on sovittu kollektiivisella sopimuksella, sillä asiaa koskevat päätökset tekevät ammattiliittojen edustamat palkansaajat.

27. ATP huomautti istunnossa, että käsiteltävässä asiassa kyseessä olevat eläkerahastot eroavat merkittävästi niistä eläkerahastoista, joista oli kyse edellä mainituissa asioissa Wheels ja PPG Holdings. Mainitut asiat liittyivät etuusperusteisiin järjestelmiin, joissa työnantaja täytti lakisääteisen velvollisuutensa eläkettä maksamalla. Järjestelmään saattoivat osallistua ainoastaan työntekijät. Käsiteltävä asia puolestaan liittyy maksuperusteiseen järjestelmään, jossa riskin kantavat etuudensaajat ja sijoittajat. Työnantaja ainoastaan maksaa maksut. Näihin eläkejärjestelmiin voi osallistua kuka tahansa eli kaikki työmarkkinoihin sidoksissa olevat henkilöt.

28. Yhdistynyt kuningaskunta väitti istunnossa, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvaaman kaltainen maksuperusteinen eläkejärjestelmä ei ole riittävän samankaltainen erityisten sijoitusrahastojen kanssa, jotta se voisi kilpailla niiden kanssa, eikä sitä voida näin ollen vapauttaa arvonlisäverosta viidestä syystä: ammatillisia eläkerahastoja ei voida myydä vapaasti; etuudensaaja saa oikeuden sijoitettuihin varoihin vasta eläkeiän saavutettuaan ja varat menetetään kuolemantapauksessa; niistä sovitaan kollektiivisella sopimuksella ja niihin tehtävät maksut suorittaa työnantaja sen sijaan, että ne olisivat työntekijän sijoituksia; niihin voivat osallistua suuren yleisön sijasta ainoastaan työntekijät; ja niihin ei sovelleta neuvoston direktiiviä 85/611/ETY (jäljempänä yhteissijoitusyhteisistä annettu direktiivi).(23)

29. Komissio väittää, että kyseiset eläkerahastot sisältyvät erityisten sijoitusrahastojen käsitteeseen. Se erottaa toisistaan maksuperusteiset ja etuusperusteiset järjestelmät ja väittää, että maksuperusteisessa järjestelmässä työntekijät saavat tuottoa sijoituksistaan ja ovat siis samanlaisessa tilanteessa kuin erityisten sijoitusrahastojen piensijoittajat.(24)

C Jäsenvaltioiden määrittelemiä erityisiä sijoitusrahastoja koskeva oikeuskäytäntö

30. Kuudennen direktiivin 13 artiklasta annettuun oikeuskäytäntöön sisältyy sekä merkityksellisiä yleisiä toteamuksia verovapautusten tulkinnasta että tärkeitä havaintoja jäsenvaltioiden määrittelemiä erityisiä sijoitusrahastoja koskevan käsitteen tulkinnasta. Tarkastelen näitä kahta seikkaa vuorollaan, minkä jälkeen esitän omat toteamukseni lähestymistavasta, jota unionin tuomioistuin on soveltanut kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdan tarkastelussa.

1. Yleiset toteamukset arvonlisäverovapautusten tulkinnasta

31. Tulkitessaan kuudennen direktiivin 13 artiklaan sisältyviä vapautuksia unionin tuomioistuin on johdonmukaisesti todennut, että näillä poikkeuksilla on unionin oikeudessa säännönmukaisesti itsenäinen merkitys, sillä niiden ”tarkoituksena on välttää eroavaisuudet arvonlisäverojärjestelmän soveltamisessa eri jäsenvaltioissa”.(25) Tämä ei kuitenkaan ole tilanne silloin, kun tiettyjen käsitteiden määrittäminen on unionin oikeudessa nimenomaisesti jätetty jäsenvaltioiden tehtäväksi.(26) Tällaisessa tilanteessa jäsenvaltioiden asiana on määritellä kyseessä olevat käsitteet omassa valtionsisäisessä oikeudessaan.(27) Käsitteitä määriteltessään ne eivät kuitenkaan ”saa haitata kuudennen direktiivin tavoitteiden toteutumista tai loukata tämän direktiivin perustana olevia yleisiä periaatteita, muun muassa verojärjestelmän neutraalisuuden periaatetta”.(28)

32. Unionin tuomioistuin on todennut johdonmukaisesti myös, että kuudennen direktiivin 13 artiklaan sisältyviä poikkeuksia on tulkittava suppeasti, koska arvonlisäveroa kannetaan lähtökohtaisesti jokaisesta verovelvollisen vastiketta vastaan suorittamasta palvelusta.(29)

2. Käsite ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot”

33. Kuten käsitteen sanamuoto kertoo, unioni on jättänyt erityisten sijoitusrahastojen

määrittelyn jäsenvaltioille. Tarkastelen ensiksi jäsenvaltioiden harkintavallan sisältöä, minkä jälkeen teen yhteenvedon unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä tätä harkintavaltaa rajoittavien kolmen seuraavan seikan osalta: kyseisen säännöksen ja yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin sanamuoto, vapautuksen tavoite ja verotuksen neutraalisuuden periaate.

a) Jäsenvaltioiden harkintavalta

34. Kuten edellä jo todettiin, periaatetta, jonka mukaan kuudennen direktiivin 13 artiklassa tarkoitettujen vapautusten määrittelyssä käytettyjä ilmauksia on tulkittava itsenäisesti, ei voida soveltaa täysin silloin, kun määrittely on nimenomaisesti jätetty jäsenvaltioille. Unionin tuomioistuimen mukaan tämä koskee käsitettä "erityiset sijoitusrahastot".(30) Jäsenvaltiot eivät toki voi määritellä erityiseksi sijoitusrahastoksi aivan mitä tahansa. Tällaiseen rajattomaan harkintavaltaan liittyisi väärinkäytön vaara, siinä toisiinsa sekoittuisi eri vapauksia ja se olisi vastoin periaatetta, jonka mukaan poikkeuksia on yleensä tulkittava suppeasti. Näin ollen käsitteellä "erityiset sijoitusrahastot" on oltava jokin unionin tasolla sovittu sisältö, vaikka vapautuksen sanamuodossa käsitteen määrittely onkin jätetty jäsenvaltioille.

35. Unionin oikeudessa on syntynyt jännitettä, kun käsitteen määrittely on jätetty jäsenvaltioiden tehtäväksi mutta määrittelyä on samalla kuitenkin rajattu,(31) ja tämä käy ilmi seuraavasta unionin tuomioistuimen toteamuksesta: "Se, että jäsenvaltioiden tehtävänä on määritellä käsitteen 'erityiset sijoitusrahastot' sisältö, ei merkitse sen sallimista, että jäsenvaltiot valitsevat tiettyjä alueellaan olevia rahastoja, joille myönnetään vapautus arvonnisäverosta, ja jättävät muut rahastot vapautuksen soveltamisalan ulkopuolelle. – – Ilmaisun 'erityiset sijoitusrahastot' on oltava jäsenvaltioille annetun harkintavallan lähtökohtana".(32) Unionin tuomioistuin halusi tällä sanoa, että unionin oikeudessa on luonnollisesti vahvistettava käsitteen "erityiset sijoitusrahastot" sisäinen ja ulkoinen kehys, jonka sisällä jäsenvaltiot voivat vapaasti määritellä käsitteen sisällön. Jäsenvaltioiden harkintavalta määritellä käsitteen sisältö on näin ollen rajallinen. Unionin tuomioistuin johtaa nämä rajoitukset säännöksen sanamuodosta (ja myöhemmästä lainsäädäntökehityksestä), sen tavoitteesta ja direktiivin taustalla olevista yleisistä periaatteista, kuten verotuksen neutraalisuuden periaatteesta.(33)

36. Näillä rajoituksilla on käytännössä supistettu merkittävästi jäsenvaltioiden määrittelyyn liittyvää harkintavaltaa. Mainittua kehityssuuntaa voidaan kritisoida, mutta oikeusvarmuus, joka on keskeisen tärkeää finanssituotteiden arvonnisävero-kohtelun alalla, edellyttää, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön jatkuvuutta kunnioitetaan.

b) Säännöksen ja yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin sanamuoto

37. Kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdan sanamuoto selventää suhteellisen vähän käsitteen "erityiset sijoitusrahastot" sisältöä etenkin, kun otetaan huomioon eri kielitoisinnoissa käytetyt termit. Kuudennen direktiivin englanninkielisessä toisinnossa käytetään ilmaisua "special investment funds", ranskankielisessä "fonds communs de placement", espanjankielisessä "fondos communes de inversión", (34) saksankielisessä "Sondervermögen" ja hollanninkielisessä "gemeenschappelijke beleggingsfondsen".

38. Käsitettä on kuitenkin myöhemmin täydennetty. Yhteissijoitusyrityksistä annettu direktiivi tuli voimaan vuonna 1985, ja sen tarkoituksena oli sovittaa yhteen yhteissijoitusyrityksistä annettua kansallista lainsäädäntöä. Kyseisen direktiivin ja kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdan yhteys ei ole suoralta kädeltä selvä. Kuten unionin tuomioistuin on todennut, direktiivin espanjan-, ranskan-, italian- ja portugalinkielisissä toisinnossa käytetään viitattaessa sopimusoikeudellisten säännösten nojalla perustettuihin, arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittaviin yrityksiin (yhteissijoitusyrityksiin) samaa ilmaisua kuin vapautuksessa, mutta näin ei menetellä muissa toisinnossa, muun muassa englannin-, saksan- ja

tanskankielisissä toisinnoissa.(35)

39. Unionin tuomioistuin ja sen julkisasiamiehet ovatkin kohdanneet vaikeuksia pyrkiessään selventämään yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin ja 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdan välistä yhteyttä.(36) Wheels-tuomiossa unionin tuomioistuin totesi kuitenkin selkeästi, että ”rahastot, jotka ovat yhteissijoitusyrityksistä annetussa direktiivissä tarkoitettuja yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä, ovat erityisiä sijoitusrahastoja”.(37) Näin ollen käsite ”erityiset sijoitusrahastot” sisältää vähintäänkin tällaiset rahastot.

c) Vapautuksen tarkoitus

40. Kuten julkisasiamies Kokott huomautti edellä mainitussa asiassa Abbey National 8.9.2005 esittämässään ratkaisuehdotuksessa, vapautuksen tavoitteena on ”helpottaa piensijoittajien sijoittamista sijoitusrahastoihin”.(38) Tällaisten rahastojen oletetaan kokoavan useiden sijoittajien(39) varoja, jotta ne voisivat jakaa riskin useiden arvopapereiden kesken. Arvonlisäverovapautuksen ansiosta sijoittajat voivat tehdä sijoituksia ilman arvonlisäverokustannuksia.(40) Unionin tuomioistuin on hyväksynyt tämän tavoitteen.(41)

41. Unionin tuomioistuin onkin todennut, että kyseinen vapautus kattaa erityiset sijoitusrahastot ”niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta”.(42) Sillä, onko nämä rahastot perustettu sopimusoikeudellisten säännösten, trusteja koskevien säännösten tai yhtiöoikeudellisten säännösten nojalla, ei ole merkitystä niiden ilmoitetun tavoitteen toteutumisen kannalta. Unionin tuomioistuin korosti, että toisenlainen tulkinta olisi vastoin verotuksen neutraalisuuden periaatetta, joka on esteenä sille, että samoja liiketoimia suorittavia talouden toimijoita kohdeltaisiin eri tavoin.(43)

42. Unionin tuomioistuin on todennut myös, ettei rahaston toimintamallilla ole merkitystä: rahaston luokittelussa kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohdassa tarkoitetun arvonlisäverovapautuksen suhteen merkitystä ei ole sillä, onko rahasto avoin rahasto (eli vaihtuvapääomainen rahasto, jonka on ostettava osuutensa takaisin sijoittajilta, jotka haluavat myydä ne) vai suljettu rahasto (eli kiinteäpääomainen rahasto, jonka osuuksia voidaan myydä ainoastaan jälkimarkkinoilla). Myös tämä päätelmä voidaan perustaa verotuksen neutraalisuuden periaatteeseen.(44)

d) Verotuksen neutraalisuuden periaate

43. Unionin tuomioistuimen mukaan verotuksen neutraalisuuden periaatteen ”vastaista on se, että samoja liiketoimia suorittavia taloudellisia toimijoita kohdellaan arvonlisäverotuksessa eri tavalla”. Samankaltaisuutensa vuoksi keskenään kilpailevia tavaroita tai palveluja ei voida kohdella arvonlisäverotuksessa eri tavoin.(45)

44. Kilpailuasetelman peruste on varsin monimutkainen. Julkisasiamies Sharpston huomautti kyseisen perusteen vaaroista asiassa Deutsche Bank esittämässään ratkaisuehdotuksessa, että toiminnot ovat aina jossakin määrin päällekkäisiä muiden toimintojen kanssa ja että jos kaikkia ”osittain kilpailuasemassa olevia toimintoja olisi kohdeltava arvonlisäverotuksessa samalla tavalla, lopputuloksena olisi” arvonlisäverotuskohtelun erojen poistaminen kokonaan.(46)

45. Julkisasiamies Sharpstonin havaitsema vaara voidaan välttää soveltamalla asiaankuuluvaa vertailumenetelmää. Ensinnäkin on määriteltävä vertailukohde, joka sisältyy erityisten sijoitusrahastojen käsitteeseen. Kyseistä rahastoa verrataan ainoastaan tähän vertailukohteeseen. Edellä esitetyn mukaisesti rahastot, jotka ovat yhteissijoitusyrityksistä annetussa direktiivissä tarkoitettuja yhteissijoitusyrityksiä, kuuluvat erityisten sijoitusrahastojen käsitteeseen, joten ne voivat toimia vertailukohteena.(47)

46. Se, onko myös analysoitavan rahaston kuuluttava erityisten sijoitusrahastojen käsitteen piiriin, määräytyy sen perusteella, ovatko kyseinen rahasto ja vertailukohde riittävän samankaltaisia, jotta ne voivat kilpailla keskenään.(48) Perusteet, joiden mukaan rahastoja vertaillaan toisiinsa sen selvittämiseksi, ovatko ne riittävän samankaltaisia, eivät ole sattumanvaraisia. Analyysia ei myöskään tehdä yksinomaan taloudelliselta pohjalta. Sen on pikemminkin perustuttava vapautuksen tavoitteeseen. Asiaankuuluvia perusteita ovat näin ollen esimerkiksi se, pyritäänkö rahastolla jakamaan riskiä, saavatko sijoittajat sijoituksista saadun tuoton ja niin edelleen.

3. Unionin tuomioistuimen lähestymistavan tarkastelu

47. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltioille erityisten sijoitusrahastojen käsitteen määrittelyssä kuuluvaa harkintavaltaa rajoittavat siis vapautuksen tavoite, yhteissijoitusyrityksistä annettu direktiivi ja verotuksen neutraalisuuden periaate. Lähempi tarkastelu osoittaa, että unionin tuomioistuin on nähtävästi soveltanut näitä (pällekkäisiä)(49) rajoituksia siten, että ne muodostavat kaksi vaihtoehtoista testiä.

48. Toisinaan unionin tuomioistuin on viitannut vapautuksen tavoitteisiin, joista se on johtanut erityisten sijoitusrahastojen käsitteen määritelmän ja vahvistanut sen verotuksen neutraalisuuden periaatetta soveltamalla.(50) Toisinaan se taas on katsonut yhteissijoitusyritysten muodostavan erityisten sijoitusrahastojen ytimen, minkä jälkeen se on soveltanut verotuksen neutraalisuuden periaatetta.(51)

49. Ehdotan, että asiassa sovelletaan (ja täsmennetään) viimeksi mainittua lähestymistapaa. Rahastoa on sen mukaan pidettävä erityisenä eläkerahastona, jos se joko kuuluu yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin soveltamisalaan tai jos se on yhteissijoitusyrityksen kanssa riittävän samankaltainen, jotta ne voivat kilpailla keskenään. Vertailun kannalta merkitykselliset ominaispiirteet ovat merkityksellisiä myös tarkastellun vapautuksen tavoitteen kannalta, joka on useiden sijoittajien varojen kokoaminen, jotta riski jakautuisi usean arvopaperin kesken.

D Ammatilliset eläkerahastot erityisinä sijoitusrahastoina

50. Näiden havaintojen jälkeen sovellan nyt edellä kuvattuja periaatteita käsiteltävään asiaan. Käsiteltävässä asiassa on kyse siitä, missä määrin ammatillisia eläkerahastoja on pidettävä erityisinä sijoitusrahastoina. Unionin oikeus sisältää joitakin tällaisia rahastoja koskevia sääntöjä, joita ei kuitenkaan ole yhdenmukaistettu.(52) Edellä esitetyn perusteella on tarkasteltava, ovatko kyseessä olevat rahastot yhteissijoitusyrityksiä, ja jos ne eivät ole, missä määrin niihin on sovellettava vapautusta verotuksen neutraalisuuden periaatteen vuoksi.

1. Yhteissijoitusyrityksistä annettu direktiivi

51. Käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaiset ammatilliset eläkerahastot eivät kuulu yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin soveltamisalaan.(53) Kuten Tanskan hallitus on huomauttanut, kyseessä olevien rahastojen osuuksia ei voida haltijan vaatimuksesta ostaa

takaisin tai lunastaa, toisin kuin yhteissijoitusyrityksistä annetun direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaan voidaan tehdä yhteissijoitusyritysten osuuksien tapauksessa.

2. Verotuksen neutraalisuuden periaate

52. Seuraavaksi on sovellettava verotuksen neutraalisuuden periaatetta. On selvittävää, ovatko kyseiset rahastot riittävän samankaltaisia kuin yhteissijoitusyritykset, jotta ne voisivat kilpailla näiden kanssa.(54) Wheels-tuomiossa unionin tuomioistuin tarkasteli tätä kysymystä toisentyyppisen ammatillisen eläkerahaston osalta. Se totesi, ettei kyseisiin rahastoihin sovellettu kuudennen direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohtaa. Niissä koottiin yhteen eläkejärjestelmän varat, eivätkä ne olleet avoimia suurelle yleisölle, vaan niistä myönnettiin ainoastaan työsuhteeseen liittyviä etuuksia. Ennen kaikkea ne olivat etuusperusteisia rahastoja eli järjestelmän jäsenet eivät kantaneet rahaston hallinnointiin liittyvää riskiä, koska heidän eläkkeensä oli kiinteämääräinen eikä sen suuruus riippunut sijoitusten tuottavuudesta. Unionin tuomioistuimen mukaan rahasto ei ollut erityinen sijoitusrahasto myöskään työnantajan näkökulmasta, sillä maksuja suorittamalla se täytti lakisääteiset velvoitteensa. Julkisasiamies Sharpston noudatti tätä päättelyä asiassa PPG Holdings esittämässään ratkaisuehdotuksessa, jossa hän määritteli kolme merkityksellistä edellytystä: onko sijoitusrahastoon koottu eläkejärjestelmän varat, vastaavatko eläkejärjestelmän jäsenet rahaston hallinnointiin liittyvistä riskeistä ja maksaako työnantaja maksut siksi, että se täyttäisi lakisääteiset velvoitteensa työntekijöihinsä nähden.(55)

53. Kyseenalaistamatta mainittujen asioiden ratkaisua pyrin käsiteltävässä asiassa kehittämään tätä analyysia. Unionin oikeuden nojalla tietyillä perusteilla on merkitystä ja toisilla ei vertailtaessa rahastoja yhteissijoitusyrityksiin sen selvittämiseksi, ovatko ne riittävän samankaltaisia kilpaillakseen keskenään. Kansallisten tuomioistuinten on tutkittava merkitykselliset tosiseikat, sovellettava näitä perusteita ja päätettävä, onko kyseessä olevaa eläkerahastoa pidettävä erityisenä sijoitusrahastona.

a) Vertailun näkökulma

54. Ennen kuin voidaan luetella merkityksettömät ja merkitykselliset perusteet on huomattava, että eläkejärjestelmiä voidaan tarkastella joko työnantajien tai palkansaajien varoja kokoavina välineinä. Kumpia varoja järjestelmässä kootaan riippuu siitä, hyötyykö niiden sijoittamisesta työntekijä vai palkansaaja. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kuvauksen mukaan kyseisestä rahastosta hyötyvät palkansaajat.

b) Merkityksettömät perusteet

55. Koska käsiteltävien rahastojen ja yhteissijoitusyritysten samankaltaisuutta on tarkasteltava vapautuksen tavoitteen näkökulmasta, useat pääasiassa käsitellyt seikat ovat vertailun kannalta merkityksettömiä.

56. Toisin kuin Tanskan hallitus väittää, tällainen seikka on sijoituksen tarkoitus. Kilpailuasetelmaan ei vaikuta se, säästääkö sijoittaja eläkettä varten vai jotakin muuta tarkoitusta varten. Näin ollen se, että kyseiset rahastot ovat eläkerahastoja, ei sulje pois sitä, että ne voivat olla erityisiä sijoitusrahastoja. Wheels-tuomiosta poiketen katson siis, että työnantajan lakisääteinen velvollisuus maksaa määrättyjä eläke-etuuksia on sijoituksen merkityksetön "tarkoitus".

57. Merkitystä ei ole sillä, ettei ammatillisista eläkerahastoista sovita erikseen vaan kollektiivisesti. Ensinnäkin palkansaajien edustajat neuvottelevat rahastojen ominaispiirteistä työnantajien edustajien kanssa. Vaikka kollektiivinen sopimus voi tarkoittaa sitä, että rahaston ja

yhteissijoitusyrityksen välillä on hyvin vähän taloudellista kilpailua palkansaajien vapaaehtoisia lisämaksuja lukuun ottamatta, tällä ei ole merkitystä vapautuksen tavoitteen kannalta. Tältä osin unionin tuomioistuin on jo päättänyt, että vapautusta sovelletaan rahastoihin niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta. Näin ollen merkitystä ei myöskään ole sillä, voidaanko ammatilliseen eläkerahastoon maksaa lisämaksuja tai voivatko tietyt henkilöt liittyä sen jäseniksi vapaaehtoisesti.

58. Sama pätee myös siihen, ovatko rahastoon suoritettavat maksut vähennyskelpoisia tuloverotuksessa. Se, että joihinkin rahastoihin suoritettavia maksuja kohdellaan tuloverotuksessa suotuisammin kuin toisiin rahastoihin suoritettavia maksuja, voi vaikuttaa huomattavasti rahastojen taloudelliseen kilpailuasetelmaan, mutta sillä ei ole merkitystä vapautuksen tavoitteiden kannalta, joten sitä ei pidä ottaa huomioon.

59. Myöskään eläkerahastosta suoritettavien maksujen muodolla (elinkorko tai kertasuoritus) ei ole merkitystä rahaston luonnehdinnan kannalta, koska maksuvaihtoehdosta toiseen voidaan siirtyä yhdellä rahoitustoimella.

60. Kun ammatillisiin eläkerahastoihin on yhdistetty vakuutusosa, eikä näitä kahta osaa pystytä erottamaan toisistaan, kuten käsiteltävässä asiassa, kansallisten tuomioistuinten on päätettävä, kumpi osista on ensisijainen.

c) Merkitykselliset perusteet

61. Kuten edellä todettiin, vertailun kannalta merkitykselliset perusteet on johdettava vapautuksen tavoitteesta, joka on useiden sijoittajien varojen kokoaminen ja riskinjako useiden arvopapereiden kesken.

62. Tästä lähtökohdasta vain muutamat seikat ovat merkityksellisiä vertailtaessa ammatillisia eläkerahastoja yhteissijoitusyrityksiin, jotta tarkastellun vapautuksen verotuksellinen neutraalisuus voidaan selvittää. Ensinnäkin useiden etuudensaajien on yhdistettävä varansa, jotta riski jakautuu useiden arvopapereiden kesken. Rahaston voidaan katsoa kokoavan yhteen etuudensaajien varoja ainoastaan, jos etuudensaajilla on ehdoton laillinen oikeus sijoituksiinsa. He eivät välttämättä pysty käyttämään oikeuttaan (eli myymään sitä) heti halutessaan vaan saavat sijoituksestaan tuoton vasta eläkkeelle jäätyään. Etuudensaajan varojen yhteen kokoamisesta tuskin voidaan kuitenkaan puhua silloin, kun sijoitus menetetään kuolemantapauksen johdosta eikä se siirry etuudensaajan perillisille.

63. Etuudensaajien on lisäksi vastattava sekä rahaston kustannuksista että sijoituksiin liittyvästä riskistä, vaikka työnantaja voi maksaa maksut osana heidän palkkapaketiaan. Tämä koskee yleensä maksuperusteisia järjestelmiä mutta ei etuusperusteisia järjestelmiä. Kuten edellä todettiin, kansalliset tuomioistuimet ovat vastuussa näiden perusteiden soveltamisesta.

64. Päättelen siis, että kuudennen neuvoston direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohtaa on tulkittava siten, että käsite ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot” sisältää myös ammatilliset eläkerahastot silloin, kun rahastot kokoavat yhteen etuudensaajien varoja ja mahdollistavat riskin jakamisen useiden arvopapereiden kesken. Näin on ainoastaan silloin, kun etuudensaajat kantavat sijoitukseen liittyvän riskin. Merkitystä ei ole sillä, että etuudensaajan työnantaja maksaa eläkemaksut hänen puolestaan palkansaajia ja työnantajia edustavien järjestöjen välillä tehdyn kollektiivisen sopimuksen nojalla ja että rahastosta maksetaan eläkettä vasta etuudensaajan siirryttyä eläkkeelle, kunhan etuudensaajan oikeudellinen asema on turvattu suhteessa hänen omiin varoihinsa. Kansallisten tuomioistuinten on selvitettävä, täyttääkö rahasto nämä edellytykset.

V Ratkaisuehdotus

65. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Østre Landsretin esittämään ensimmäiseen kysymykseen seuraavasti:

Kuudennen neuvoston direktiivin 13 artiklan B kohdan d alakohdan 6 alakohtaa on tulkittava siten, että käsite ”jäsenvaltioiden määrittelemät erityiset sijoitusrahastot” sisältää myös ammatilliset eläkerahastot silloin, kun rahastot kokoavat yhteen useiden etuudensaajien varoja ja mahdollistavat riskien jakamisen useiden arvopapereiden kesken. Näin on ainoastaan silloin, kun etuudensaajat kantavat sijoitukseen liittyvän riskin. Merkitystä ei ole sillä, että etuudensaajan työnantaja maksaa eläkemaksut hänen puolestaan palkansaajia ja työnantajia edustavien järjestöjen välillä tehdyn kollektiivisen sopimuksen nojalla ja että rahastosta maksetaan eläkettä vasta etuudensaajan siirryttyä eläkkeelle, kunhan etuudensaajan oikeudellinen asema on turvattu suhteessa hänen omiin varoihinsa. Kansallisten tuomioistuinten on selvitettävä, täyttääkö rahasto nämä edellytykset.

1 – Alkuperäinen kieli: englanti.

2 – Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – 17.5.1977 annettu kuudes neuvoston direktiivi 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna (jäljempänä kuudes direktiivi).

3 – Asia C-169/04, Abbey National, tuomio 4.5.2006 (Kok., s. I-4027); asia C-363/05, JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust ja The Association of Investment Trust Companies (jäljempänä JP Morgan -tuomio), tuomio 28.6.2007 (Kok., s. I-5517); asia C-44/11, Deutsche Bank, tuomio 19.7.2012; asia C-275/11, GfBk, tuomio 7.3.2013; asia C-424/11, Wheels Common Investment Fund Trustees ym. (jäljempänä Wheels-tuomio), tuomio 7.3.2013 ja julkisasiamies Sharpstonin 18.4.2013 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-26/12, PPG Holdings, tuomio 18.7.2013.

4 – Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28.11.2006 annettu neuvoston direktiivi 2006/112/EY (EUVL L 347, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna.

5 – Talletuksia ja käyttötilejä koskevien liiketoimien arvonlisäverovapautuksia tulkitaan ohjeiden D.A.5.11.6 kohdassa. Sijoitusrahastoja on kuvattu ohjeiden D.A.5.11.9.2 kohdassa. Niiden hallinnointia käsitellään ohjeiden D.A.5.11.9.3 kohdassa.

6 – Yleiskatsaus yleisistä eläkejärjestelmistä, ks. OECD, *Pensions at a Glance*, 2005; päivitetty versio OECD, *Pensions at a Glance*, 2011.

7 – Henkilöt, jotka eivät kuulu järjestelmään asemansa vuoksi, kuten itsenäiset ammatinharjoittajat, työnantajat ja johtajat, voivat halutessaan suorittaa eläkemaksuja ammatilliseen eläkejärjestelmään, jos tällaisesta järjestelmästä on sovittu kyseisen yrityksen työntekijöiden osalta.

8 – Käytännössä nämä maksut muodostavat huomattavasti pienemmän osan eläkerahastosta, kuten ATP totesi istunnossa.

9 – Vapaaehtoiset eläkesäästöohjelmat ovat pääosin samanlaisia, mutta niissä eläke-etuuden saajat tekevät sopimuksen eläkelaitoksen kanssa ja maksavat maksut itse.

10 – Nämä ovat eläketilejä, eivät erillisiä pankkitilejä.

11 – Asia C-2/95, Sparekassernes Datacenter (SDC), tuomio 5.6.1997 (Kok., s. I-3017).

12 – Kahdesta ensimmäisestä aiheesta ks. alaviitteessä 3 mainittu oikeuskäytäntö. Kolmannesta aiheesta ks. em. asia SDC; asia C-305/01, MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring, tuomio 26.6.2003 (Kok., s. I-6729); yhdistetyt asiat C-231/07 ja C-232/07, Tiercé Ladbroke, tuomio 14.5.2008 (Kok., s. I-73*); asia C-242/08, Swiss Re Germany Holding, tuomio 22.10.2009 (Kok., s. I-10099); asia C-175/09, Axa UK, tuomio 28.10.2010 (Kok., s. I-10701); asia C-350/10, Nordea Pankki Suomi, tuomio 28.7.2011 (Kok., s. I-7359) ja julkisasiamies Kokottin 24.10.2013 esittämä ratkaisuehdotus asiassa C-461/12, Granton Advertising BV. Käsittelen toista aihetta em. asiassa GfBk 8.11.2012 esittämässäni ratkaisuehdotuksessa.

13 – Julkisasiamies Sharpstonin 18.4.2013 esittämä ratkaisuehdotus.

14 – Komission näkemyksen mukaan markkinoilla on yli 5 000 erilaista vakuutus- ja rahoitustuotetta. Verotuksen ja tulliliiton pääosasto, "Harmonisation of Turnover Taxes", 5.3.2008, TAXUD/2414/08, s. 3.

15 – Erot finanssipalvelujen arvonlisäverokohtelussa käyvät selvästi ilmi PricewaterhouseCoopersin Euroopan komissiolle laatimasta raportista *Study to Increase the Understanding of the Economic Effects of the VAT Exemption for Financial and Insurance Services*, 2.11.2006. Yleiskatsaus vapautusten täytäntöönpanosta jäsenvaltioiden lainsäädännössä on liitteenä IBFD:n asiakirjassa *VAT Survey Financial Services*, 2006. Ks. myös artikkeli Wessels, J., *Highlights & Insights on European Taxation* 2012 nro 4, s. 62.

16 – KOM(2007) 747 lopullinen/2, 20.2.2008.

17 – KOM(2007) 746 lopullinen/2, 20.2.2008.

18 – Ks. edellä alaviitteessä 14 mainittu verotuksen ja tulliliiton pääosaston asiakirja.

19 – Ks. puheenohitajavaltion tilanneselvitys ehdotuksista neuvoston direktiiviksi ja asetukseksi vakuutus- ja rahoituspalvelujen alv-kohtelusta, asiakirja 13577/10 FISC 92, 16.9.2010, s. 20. ATP vetosi tähän asiakirjaan tukeakseen kantaansa siitä, että erityisen sijoitusrahaston käsite kattaa eläkerahastot.

20 – Julkaistuista asiakirjoista käy ilmi, että erimielisyyttä on myös eläkerahastojen kohtelusta. Ks. puheenohitajavaltion tilanneselvitys ehdotuksista neuvoston direktiiviksi ja asetukseksi vakuutus- ja rahoituspalvelujen alv-kohtelusta, asiakirja 18650/11 FISC 170, 14.12.2011, s. 5. Uudistuksen loppuunsaattamisen tarvetta on korostettu teoksessa Dahm, J. & Hamacher, R., *Vermögensverwaltung und Umsatzsteuer*, UR 2012, 817.

21 – Tanska totesi istunnossa, että se kohtelee käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltaisia rahastoja vakuutusyhtiöinä.

22 – Skatteministerietin mielestä tämä oli merkittävä ero eläkerahastojen ja erityisten sijoitusrahastojen välillä.

23 – Arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset) koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 20.12.1985 annettu neuvoston direktiivi 85/611/ETY (EYVL L 375, s. 3), sellaisena kuin se on muutettuna. Yhteissijoitusyrityksistä annettu direktiivi korvattiin 1.7.2011

siirtokelpoiseen arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset) koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 13.7.2009 annetulla neuvoston direktiivillä 2009/65/EY (EUVL L 302, s. 32).

24 – Komission mielestä ensimmäisen kysymyksen a, b, c ja h kohdat ovat erityisen merkityksellisiä eläkerahastojen ja erityisten sijoitusrahastojen vertailussa.

25 – JP Morgan -tuomion 19 kohta; Wheels-tuomion 16 kohta; em. asia Abbey National, tuomion 38 kohta; asia C-498/03, Kingscrest Associates ja Montecello, tuomio 26.5.2005 (Kok., s. I-4427, 22 kohta); asia C-428/02, Fonden Marselisborg Lystbådehavn, tuomio 3.3.2005 (Kok., s. I-1527, 2 kohta) ja asia C-358/97, komissio v. Irlanti, tuomio 12.9.2000 (Kok., s. I-6301, 51 kohta).

26 – JP Morgan -tuomion 20 kohta; em. asia Abbey National, tuomion 39 kohta; Wheels-tuomion 16 kohta ja asia C-468/93, Gemeente Emmen, tuomio 28.3.1996 (Kok., s. I-1721, 25 kohta).

27 – JP Morgan -tuomion 21 kohta ja yhdistetyt asiat C-443/04 ja C-444/04, Solleveld ja van den Hout-van Eijnsbergen, tuomio 27.4.2006 (Kok., s. I-3617, 29 kohta).

28 – JP Morgan -tuomion 22 kohta; ks. myös em. asia Gemeente Emmen, tuomion 25 kohta ja asia C-246/04, Turn- und Sportunion Waldburg, tuomio 12.1.2006 (Kok., s. I-589, 31 kohta).

29 – Em. asia Abbey National, tuomion 60 kohta; yhdistetyt asiat C-394/04 ja C-395/04, Ygeia, tuomio 1.12.2005 (Kok., s. I-10373, 15 kohta); asia C-45/01, Dornier, tuomio 6.11.2003 (Kok., s. I-12911, 42 kohta) ja asia 348/87, Stichting Uitvoering Financiële Acties, tuomio 15.6.1989 (Kok., s. 1737, 13 kohta).

30 – Em. asia Abbey National, tuomion 41 kohta.

31 – Rossi, P., *L'Avvocato generale della Corte UE – Chiarita la portata dell'esenzione Iva per le operazioni di gestione dei fondi comuni di investimento*, il fisco n. 38/2005, 14422.

32 – JP Morgan -tuomion 41 kohta.

33 – JP Morgan -tuomion 45 ja 46 kohta; Wheels-tuomion 18 kohta; julkisasiamies Kokottin 1.3.2007 esittämä ratkaisuehdotus em. asiassa JP Morgan, ratkaisuehdotuksen 15 ja 17 kohta.

34 – Italian- ja portugalinkielisissä toisinoissa käytetään samankaltaisia ilmaisuja "fondi comuni d'investimento" ja "fundos comuns de investimento".

35 – JP Morgan -tuomion 33 kohta ja em. asia Abbey National, tuomion 55 kohta.

36 – Em. asia Abbey National, tuomion 55, 61, 64–65 kohta; em. asiassa Abbey National esitetyn ratkaisuehdotuksen 38, 41–43, 50, 73–83 kohta; JP Morgan -tuomion 31–34 kohta; em. asiassa JP Morgan esitetyn ratkaisuehdotuksen 32 ja 33 kohta; em. asia Deutsche Bank, tuomion 32 kohta ja em. asiassa Deutsche Bank 8.5.2012 esitetyn ratkaisuehdotuksen 74 kohta.

37 – Wheels-tuomion 23 kohta.

38 – Ratkaisuehdotuksen 68 kohta.

39 – Em. asiassa Abbey National tehty viittaus piensijoittajiin jätettiin pois myöhemmin JP Morgan -tuomion 45 kohdasta, kuten julkisasiamies Sharpston toteaa em. asiassa Deutsche Bank esittämänsä ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 21.

40 – Em. asiassa Abbey National esitetyn ratkaisuehdotuksen 27–29 kohta. Unionin tuomioistuim

viittaa tähän viimeksi mainittuun seikkaan verotuksen neutraalisuutena. Em. asia Abbey National, tuomion 62 kohta ja Wheels-tuomion 19 kohta.

41 – Em. asia Abbey National, tuomion 62 kohta; JP Morgan -tuomion 45 kohta ja em. asia Deutsche Bank, tuomion 33 kohta. Ks. Wheels-tuomion 23 kohta.

42 – Em. asia Abbey National, tuomion 53 kohta ja JP Morgan -tuomion 26 kohta.

43 – Em. asia Abbey National, tuomion 56 kohta.

44 – JP Morgan -tuomion 28–30 ja 35 kohta.

45 – Wheels-tuomion 20 ja 21 kohta; JP Morgan -tuomion 46 kohta; asia C-106/05, L.u.P., tuomio 8.6.2006 (Kok., s. I-5123, 32 kohta); yhdistetyt asiat C-453/02 ja C-462/02, Linneweber ja Akritidis, tuomio 17.2.2005 (Kok., s. I-1131, 24 kohta); asia C-382/02, Cimber Air, tuomio 16.9.2004 (Kok., s. I-8379, 24 kohta) ja asia C-109/02, komissio v. Saksa, tuomio 23.10.2003 (Kok., s. I-12691, 20 kohta).

46 – Em. asiassa Deutsche Bank esitetyn ratkaisuehdotuksen 60 kohta.

47 – Wheels-tuomion 24 kohta.

48 – JP Morgan -tuomion 50 ja 51 kohta.

49 – Artikkelissa Jaster, E. & Murchner, I., "Die umsatzsteuerliche Behandlung von Vermögensverwaltungsleistungen (Teil 2)", UStB, 2013, s. 54, huomautetaan, että JP Morgan -tuomiossa ja yhteissijoitusyrityksistä annetussa direktiivissä vahvistetut perusteet ovat samanlaiset.

50 – Tämä on tulkintani em. asiassa Abbey National annetusta tuomiosta ja JP Morgan -tuomioista.

51 – Selkein esimerkki tämän lähestymistavan soveltamisesta on esitetty Wheels-tuomiossa. Sitä sovellettiin todennäköisesti ensimmäisen kerran em. asiassa Deutsche Bank annetussa tuomiossa.

52 – Ammatillisia lisäeläkkeitä tarjoavien laitosten toiminnasta ja valvonnasta 3.6.2003 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/41/EY (EUVL L 235, s. 10) tuli voimaan 23.9.2003.

53 – Näin todettiin myös Wheels-tuomion 25 kohdassa. On huomattava, ettei direktiiviä 2003/41 sovelleta sen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti yhteissijoitusyrityksiin.

54 – Wheels-tuomion 24 ja 26 kohta.

55 – Ratkaisuehdotuksen 16 ja 17 kohta.